

LÆRERUTDANNING SOM FREMMER INKLUDERING (TE4I)

Innledning

Formålet med dette dokumentet er å gi en oversikt over konklusjonene og anbefalingene fra prosjektet Lærerutdanning som fremmer inkludering (TE4I), som er utført av European Agency for Development in Special Needs Education (EA). Det beskrives også hvordan prosjektanbefalingene kan bidra på andre politiske prioriteringsområder i EU og internasjonalt.

Lærerutdanningen er høyt oppe på den politiske dagsorden i Europa og globalt. Det settes søkelys på hvor viktig læreren, og dermed også lærerutdanningen, er for at det skal være mulig å skape et mer inkluderende utdanningssystem. *World Report on Disability* (WHO, 2011) understreket at 'det er helt avgjørende at lærere i ordinære klasser får hensiktsmessig opplæring hvis de skal kunne bli trygge og kvalifisert til å lede opplæringsarbeidet for barn med ulike behov'. Rapporten slår fast at det i denne opplæringen også må fokuseres på holdninger og verdier, ikke bare kunnskap og ferdigheter (s. 222).

TE4I – utviklingen i Europa og internasjonalt

EAs TE4I-prosjekt er oppdatert med den siste utviklingen innenfor lærerutdanningen og inkluderende opplæring i Europa og internasjonalt. *Rådskonklusjoner om den sosiale dimensjon av utdanning og opplæring* (2010) fastslår at utdannings- og opplæringssystemer i Europa må sikre både likeverd og kvalitet, og at de må anerkjenne at det er avgjørende å bedre læringsutbyttet og nøkkelkompetansene for alle. Ikke bare for å sikre økonomisk vekst og konkurransevne, men også for å redusere fattigdom og fremme sosial inkludering.

Lærerutdanning som fremmer inkludering – det å forberede alle lærere på å imøtekomme elevenes ulike behov – kan bidra positivt på følgende politiske områder:

Utsatte grupper: For å realisere mål 3 i ET 2020 – 'Fremme likeverd, sosial utjevning og aktivt medborgerskap' – fremhever *Rådskonklusjoner av 12. mai 2009 om det strategiske rammeverket for EU-samarbeid om utdanning og opplæring* (2009a) behovet for å hjelpe utsatte grupper ved å tilby barnehage- og førskoletjenester av høy kvalitet og målrettet tilrettelegging, og ved å fremme inkluderende utdanning. Stadig flere innser at tidlig intervensjon kan bidra til å forebygge mange av de hardnakkede sosiale problemene som overføres mellom generasjoner, og på lang sikt redusere de offentlige utgiftene.

Fattigdom: *Rådskonklusjoner om den europeiske plattformen for bekjempelse av fattigdom og sosial utestenging: et europeisk rammeverk for sosial og regional utjevning* (2011a) fastslår at det særlig trengs mer arbeid for å gi støtte og muligheter til utsatte elever. Det påpekes at personer med funksjonshemming er spesielt utsatt for risikoer som fattigdom og sosial utestenging.

Tidlig frafall i skolen: Det trengs tiltak for å gjøre noe med tidlig frafall i skolen. Dette kan omfatte muligheter til å ta opp skolefag på nytt, og bedre samarbeid med familier og lokalmiljøet. Det er nødvendig med tett samarbeid mellom utdannings- og opplæringssektoren og andre relaterte politiske områder, deriblant barnehage, læreplan, lærerutdanning og individuell tilrettelegging, spesielt for utsatte elevgrupper.

Bedre læringsutbytte og nøkkelkompetanser: Rådskonklusjoner om rollen til utdanning og opplæring i gjennomføringen av Europa 2020-strategien (2011b) vektlegger hvor viktig utdanning og opplæring er for å oppnå målene om intelligent, bærekraftig og inkluderende vekst. Gjennom utdanning oppnås ferdighetene og kompetansen som trengs i den europeiske økonomien og det europeiske samfunnet, samtidig som utdanning bidrar til å fremme sosial utjevning og inkludering.

Fjerne hindringer for elever med funksjonshemming: Mange land og EU selv har underskrevet og stadfestet FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne, 2006 (UNCRPD) og den valgfrie protokollen. Dette har viktig endringskraft. Artikkel 24 slår fast at inkluderende opplæring er det beste opplæringsmiljøet for barn med nedsatt funksjonsevne, og at det bidrar til å fjerne hindringer og utfordre stereotyper.

FN-konvensjonen fastslår at alle lærere bør få opplæring i hvordan de leder opplæringsarbeidet i inkluderende klasserom. Den underbygger hvor viktig det er å forbedre lærerutdanningen på de måtene som er beskrevet av utdanningsministrene de siste årene (2007, 2008, 2009b). TE4I-prosjektet støtter ytterligere opp om slike tiltak.

EA-prosjektet Lærerutdanning som fremmer inkludering (TE4I)¹

I 2009 startet EA et treårig prosjekt for å undersøke hvordan lærerutdanningen forbereder lærere i ordinære klasser på å være 'inkluderende'. I prosjektet deltok 55 eksperter fra 25 land², deriblant myndighetene som er ansvarlige for lærerutdanning og inkluderende opplæring samt både allmennlærerutdannere og spesialpedagogutdannere. Prosjektanbefalingene er utarbeidet på grunnlag av fellestrekkene i deltakerlandenes politikk og praksis for lærerutdanning som fremmer inkludering, gjennomgangen av retningslinjer og litteratur som ble produsert i forbindelse med prosjektet, og informasjon samlet inn fra en rekke aktører ved 14 studiebesøk i ulike land. I tillegg til prosjektrapporten ble det utarbeidet en profil for lærere som arbeider i inkluderende miljøer. Denne profilen definerer kompetansene som gode, inkluderende lærere må ha.

Prosjektfunn og anbefalinger

Lærerutdanningen over hele Europa må videreutvikles hvis den på en effektiv måte skal forberede lærere på å imøtekomme behovene til en mangfoldig elevgruppe. TE4I-prosjektfunnene underbygger hovedpunktene som er beskrevet på europeisk politisk nivå og viser at det er et tydelig behov for å:

- Utforme mer effektive rekrutterings- og utvelgingsprosesser;
- Forbedre lærerutdanningssystemene, deriblant lærerutdanning, innføringsperiode, veiledningsordning og kontinuerlig faglig utvikling;
- Styrke profesjonen og sikre kvaliteten på lærerutdannere;
- Styrke lederskapet i skolen.

Det aller viktigste er at TE4I-prosjektfunnene taler for at det er behov for å forbedre lærernes kompetanse og fremme faglige verdier og holdninger. I prosjektet ble det identifisert fire kjerneverdier for opplæring og læring. Disse verdiene utgjør grunnlaget for kompetansene som må innehas av lærere som arbeider i inkluderende miljøer:

¹ Mer informasjon er tilgjengelig her: <http://www.european-agency.org/agency-projects/teacher-education-for-inclusion>

² Belgia (både den flamsk- og fransktalende delen), Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Irland, Island, Kypros, Latvia, Litauen, Luxembourg, Malta, Nederland, Norge, Polen, Portugal, Slovenia, Spania, Storbritannia (England, Nord-Irland, Skottland, Wales), Sveits, Sverige, Tsjekkia, Tyskland, Ungarn, Østerrike

Verdsette mangfold i elevgruppen: ulikheter betraktes som en ressurs, og som noe positivt i opplæringen.

Støtte alle elevene: lærerne har høye forventninger til alle elevenes læringsresultat.

Arbeide sammen: samarbeid og gruppearbeid er viktige metoder for alle lærere.

Ta ansvar for kontinuerlig personlig faglig utvikling: opplæring er en læringsaktivitet, og lærerne må ta ansvar for sin egen livslange læring.

På grunnlag av prosjektfunnene er det fremsatt en rekke anbefalinger. Anbefalingene er myntet på fagpersoner innenfor lærerutdanningen, og til myndighetene. Sistnevnte må utarbeide det politiske rammeverket for den omfattende systemendringen som er nødvendig for å skape en lærerutdanning som fremmer inkludering:

Arbeidet med å rekruttere og beholde lærere: Det må undersøkes hvordan rekrutteringen av lærerkandidater kan forbedres, og hvordan man kan beholde lærerne i yrket. I tillegg må det ses på hvordan man kan øke antallet lærere med funksjonshemming og lærere med ulik bakgrunn.

Forskning på hvor effektiv lærerutdanningen er: Det bør undersøkes hvor effektive de ulike utdanningsløpene er, og hvor effektiv studieprogrammenes organisering, innholdet og pedagogikken er. Det er viktig at lærerne utvikler den kompetansen de trenger for å imøtekomme elevenes ulike behov.

Profesjonalisering av lærerutdannerne: 'Profesjonen' til lærerutdannerne må videreutvikles, og det trengs forbedringer i rekrutteringen, innføringsperioden og den kontinuerlige faglige utviklingen. Kompetanseprofilen til lærerutdannere i høyere utdanningsinstitusjoner og skolepersonale med dette ansvaret bør heves ved at det ansettes kandidater med tilfredsstillende ekspertise og kvalifikasjoner. Videre arbeid bør omfatte utforming av en formell innføringsprosess og innspill til hvordan det kan sikres at ansatte på universiteter/høgskoler har nylig, relevant klasseromserfaring.

Samarbeid mellom skoler og høyere utdanningsinstitusjoner: Praksisopplæringen er en viktig del av alle emner/programmer på lærerutdanningen. Den må understøttes av en klar forståelse av det teoretiske grunnlaget for å sikre at praksisen ikke bare fokuserer på ferdighetene som er lettest å observere og vurdere. Skoler og lærerutdanningsinstitusjoner må samarbeide for å sikre gode modeller på praksisskoler og velegnede praksisplasser.

Omfattende systemreform: Lærerutdanningen fungerer ikke isolert – det trengs en omfattende systemreform for å få til endringer. Dette krever forpliktelse og sterkt lederskap fra myndighetene i alle sektorer og alle aktørene i utdanningssystemet. Videre arbeid bør fokusere på utvikling av retningslinjer på tvers av sektorer og fleretatlig praksis på alle nivåer for å gjøre inkluderende opplæring til en nøkkelfaktor i et mer inkluderende samfunn.

Klargjøring av språkbruken rundt inkludering og mangfold: Bruk av kategorier og merkelapper fører til sammenligninger, skaper hierarkier og kan begrense forventningene og dermed også læringen. Politiske reformer bør gi alle lærerne og andre relevante fagpersoner en klar forståelse av grunnlaget for og konsekvensene av terminologibruken.

Områder som trenger videre politikkutforming

I hele Europa skjer det utvikling på området lærerutdanning som fremmer inkludering. En rekke viktige politiske områder krever imidlertid mer oppmerksomhet hvis lærerutdanningen skal forberede alle lærere på å imøtekomme behovene til en mangfoldig elevgruppe i inkluderende klasserom. Videre arbeid på dette området er viktig for å oppnå gode resultater, det viser de politiske prioriteringene på europeisk nivå og funnene fra TE4I-prosjektet. Følgende fire områder kan trekkes frem som områder som bør vies særlig oppmerksomhet i fremtidig arbeid og politikkutforming:

Emner på lærerutdanningen følger en 'sammenslått' modell: Emner om inkludering og mangfold er en integrert del av innholdet i lærerutdanningsprogrammene for alle lærere – uansett hvilket alderstrinn eller fag de sikter seg mot.

Et sammenhengende tilbud for faglig utvikling på området mangfold er tilgjengelig for alle lærere og skoleledere: Etter at lærerne har fått opplæring i disse emnene på lærerutdanningen og fått en rekke relevante erfaringer på området, skal de ha mulighet til å sette seg mer grundig inn i ulike områder gjennom hele karrieren.

Muligheter for faglig utvikling på området mangfold er tilgjengelige for alle lærerutdannere: Det bør i større grad ansettes lærerutdannere som har kunnskap og erfaring fra inkluderende miljøer. Alle lærerutdannere bør få mulighet til å drive med forskning og utvikling, da dette kan fremme samarbeid mellom fakulteter og bidra til at det brukes en tilnærming til mangfold der hele institusjonen er inkludert.

Det innhentes data om å rekruttere og beholde lærere, spesielt data om representasjonen av lærere fra minoritetsgrupper: Disse dataene bør analyseres og brukes som grunnlag for politikktutforming. Målet bør være å sikre at lærerstaben gjenspeiler befolkningen i størst mulig grad.

Avsluttende kommentarer

Fordelene med økt inkludering, knyttet til andre prioriteringer som sosial rettferdighet og sosial utjevning, er langsiktige. En investering i barnehager og mer inkluderende utdanningsssystemer er med stor sannsynlighet den mest effektive bruken av ressurser.

Visjonen om mer rettferdige utdanningsystemer er avhengig av lærere som har den nødvendige kompetansen til å imøtekomme ulike behov. Forhåpentligvis kan dette EA-prosjektet bidra med noen ideer og inspirasjon til arbeidet videre med å skape en kvalitetsutdanning for alle elever.

Referanser

Council of the European Union (2007) *Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on improving the quality of teacher education* (Official Journal C300, 12.12.2007)

Council of the European Union (2008) *Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 21 November 2008 on preparing young people for the 21st century: an agenda for European cooperation on schools* (OJ 2008/C 319/08)

Council of the European Union (2009a) *Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training ('ET 2020')* (2009/C 119/02)

Council of the European Union (2009b) *Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 26 November 2009 on the professional development of teachers and school leaders* (OJ 2009/C 000/09)

Council of the European Union (2010) *Council conclusions on the social dimension of education and training. 3013th Education, Youth and Culture meeting, Brussels, 11 May 2010*

Council of the European Union (2011a) *Council Conclusions on the European Platform against Poverty and Social Exclusion: A European framework for social and territorial cohesion. 3073th Employment, social policy, health and consumer affairs Council meeting, Brussels, 7 March 2011*

Council of the European Union (2011b) *Council conclusions on the role of education and training in the implementation of the 'Europe 2020' strategy* (2011/C 70/01)

United Nations (2006) *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, New York: United Nations. Elektronisk versjon er tilgjengelig på: <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>

World Health Organisation (2011) *World Report on Disability*. Geneva: Switzerland. WHO